

dr hab. Maciej Tanaś, prof. APS
Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej
Kier. Zakładu Pedagogiki Medialnej IP APS
Przewodniczący Sekcji Pedagogiki Medialnej KNP PAN

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Weroniki Wójcik
pt.: „Kształtowanie kompetencji cyfrowych nauczycieli
w zmieniającej się rzeczywistości medialnej”,
napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Grażyny Penkowskiej, prof. UG**

Podstawa formalno-prawna recenzji

Podstawą prawną sporządzenia recenzji jest uchwała Rady Dyscypliny Pedagogika Uniwersytetu Gdańskiego z posiedzenia w dniu 02 lipca 2025 roku w przedmiocie wyznaczenia recenzenta rozprawy doktorskiej Pani mgr Weronice Wójcik w postępowaniu o nadanie stopnia doktora w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika.

Opinia o rozprawie doktorskiej Pani mgr Weroniki Wójcik składa się z:

1. Oceny struktury pracy;
2. Merytorycznej oceny rozprawy;
3. Końcowego wniosku.

1. Struktura pracy

Przedstawiona do opinii rozprawa liczy 332 strony. Praca składa się ze: *wstępu* 9 rozdziałów oraz: *bibliografii, spisów tabel, schematów i wykresów*, a także *oświadczeń Autora i Promotora* pracy. Warstwa teoretyczna pracy przeznaczona na przegląd i analizę literatury przedmiotu obejmuje *trzy rozdziały*: 1. Pojęcie i znaczenie kompetencji cyfrowych; 2. Proces kształcenia kompetencji cyfrowych nauczyciela; 3. Rzeczywistość kreowana przez media i jej wpływ na edukację. Po nich następuje rozdział czwarty, metodologiczny oraz warstwa empiryczna pracy obejmująca pięć rozdziałów: 5. Analiza wyników badań ilościowych; 6. Analiza wyników badań jakościowych; 7. Interpretacja wyników badań własnych; 8. Konceptualizacja modelu kompetencji cyfrowych nauczyciela; 9. Podsumowanie i rekomendacje. Pracę zamykają: *Bibliografia, Spis tabel, Spis schematów i Spis wykresów*, a także *Streszczenie oraz Abstrakt w języku angielskim*.

Rozprawa zawiera warstwę teoretyczną, metodologiczną i empiryczną. Została zatem zbudowana zgodnie z przyjętą i akceptowaną w naukach pedagogicznych strukturą prac empirycznych. Szkoda jedynie, że nie włączono do aneksu wzorów zastosowanych narzędzi badań. Ich fragmentów trzeba poszukiwać wewnątrz pracy. W otrzymanej, papierowej wersji pracy brakuje także strony 15. Zamiast niej wydrukowano pomyłkowo stronę 33. Brak też stron 122-123. Na szczęście odnaleźć je można w wersji elektronicznej.

2. Merytoryczna ocena pracy

Pani mgr Weronika Wójcik podjęła w swej rozprawie doktorskiej problem *kształtowania kompetencji cyfrowych nauczycieli w zmieniającej się rzeczywistości medialnej*.

Przedłożona do oceny **rozprawa usytuowana została na gruncie pedagogiki. Ze względu na transdyscyplinarność wybranej problematyki praca zawiera również szereg istotnych i trafnych odniesień do innych nauk społecznych i humanistycznych.**

Próba zrozumienia funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie bez respektowania roli, jaką w jego życiu odgrywają media cyfrowe, z góry skazana jest na niepowodzenie. Podobnie analiza roli i kształtu współczesnej edukacji wyłącznie przez pryzmat jej historycznych doświadczeń, choć inspirująca i niezbędna, bez respektowania funkcji, jakie pełnią w niej najnowsze technologie, prowadzić musi do opisu fragmentarycznego i ułomnego. Dlatego właśnie wybrany i zaproponowany przez p. mgr Weronikę Wójcik temat rozprawy doktorskiej jest ważny tak dla nauk społecznych, jak i praktyki edukacyjnej.

Z perspektywy nauk społecznych podejmowane w tym zakresie badania pozwalają analizować wpływ technologii cyfrowych na procesy socjalizacji, komunikacji, pracy, rozrywki i kultury edukacyjnej. Umożliwiają zrozumienie, jak transformacja medialna przekształca role społeczne nauczyciela i ucznia, a także jak kształtują się nowe formy kapitału kulturowego i edukacyjnego w społeczeństwie informacyjnym.

Za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych stworzył wirtualny świat. Od lat przenosi tam znane sobie instytucje, zapisuje zgromadzoną przez wieki wiedzę, umieszcza swą sztukę i kieruje marzenia. Wirtualna rzeczywistość usiłuje naśladować realny świat, ale jest od niego odmienna. Naszą, pedagogów i nauczycieli rzeczą jest, by edukacja nie była chroma i bezrozumna.

Wybrany temat jest przeto kluczowy zwłaszcza dla refleksji pedagogicznej i praktyki edukacyjnej. Kompetencje cyfrowe nauczycieli warunkują jakość i skuteczność procesu kształcenia. Od ich zakresu i poziomu zależy, w jakim stopniu szkoła potrafi przygotować uczniów do życia i pracy w świecie nasyconym technologiami. Badania w tym obszarze wspierają rozwój programów doskonalenia zawodowego nauczycieli oraz konstrukcję i stosowanie nowoczesnych strategii dydaktycznych odpowiadających wyzwaniom współczesnej edukacji. Dynamiczny, permanentny rozwój technologii informatycznych, mediów cyfrowych i sztucznej inteligencji rodzi potrzebę zmiany dotychczasowych sposobów nauczania, uczenia się i komunikacji. Nauczyciele stają przed koniecznością nie tylko sprawnego posługiwania się narzędziami cyfrowymi, ale także krytycznego ich wykorzystywania w procesie dydaktycznym.

Zaproponowane przez mgr Weronikę Wójcik badanie problematyki *kształtowania kompetencji cyfrowych nauczycieli* pozwala nie tylko na dokonanie diagnozy, ale też zrozumienie dlaczego i jak należy przygotowywać kadrę pedagogiczną do efektywnego funkcjonowania w środowisku edukacyjnym XXI wieku. Współczesne, funkcjonujące w naukach społecznych teoretyczne ujęcia społeczeństwa informacyjnego, społeczeństwa wiedzy czy społeczeństwa sieci ułatwiają zrozumienie potrzeby rozwijania u dzieci, młodzieży i osób dorosłych kompetencji cyfrowych. Jeszcze niedawno uwagę społeczną przykuwały: cyfryzacja mediów, ich konwergencja w komputerach oraz rozbudowa sieci informatycznych. Obecnie, w okresie tzw. czwartej rewolucji przemysłowej (Por. K. Schwab (2018), Czwarta rewolucja przemysłowa, przekł. A.D. Kamińska, Warszawa: Wydawnictwo Studio EMKA) gwałtownie postępuje transformacja, łącząca zasoby materialne i cyfrowe, tworząca systemy cyber-fizyczne, w których funkcjonuje Internet rzeczy, przetwarzanie w chmurze oraz zacierają się granice pomiędzy człowiekiem, maszynami i urządzeniami elektronicznymi. Nad wyraz szybko rozwijają się robotyka, sztuczna inteligencja i biotechnologia. Stanowią one wyzwanie dla wielu dziedzin nauki, w tym również – pedagogiki.

Podejmowana w niej refleksja dotyczy zazwyczaj miejsca technologii cyfrowych w procesach kształcenia i wychowania (także zaburzenia rozwoju). Zdecydowanie rzadziej badacze poruszają kontekst kulturowy, rozwój kreatywności i zdolności twórczych, kwestie

innowacyjności oraz funkcjonowania człowieka w przenikających się przestrzeniach świata realnego i wirtualnego. Poza głównym nurtem dyskursu pedagogicznego pozostaje zwykle problem wykorzystania SI w badaniach naukowych (w tym np. w procesie przygotowania prac naukowych), jak również świadomość przeobrażeń w zarządzaniu oświatą i szkolnictwem wyższym oraz ich organizacją, procesami, treściami i metodami kształcenia na wszystkich etapach edukacyjnych. Niewiele jest też badań pedagogicznych związanych z wyzwaniami i zagrożeniami biotechnologii. Szybki postęp naukowo-techniczny sprawia, że narasta luka informacyjna w tych zakresach. Dobrze się zatem stało, że Autorka podjęła tak ważny społecznie problem „kształtowania kompetencji cyfrowych nauczycieli”.

Pokolenie cyfrowych tubylców – jak żadne inne przed nim – swój styl życia, przyjmowane strategie i wzory postaw czerpie z sieci. To tam szuka wiedzy i idei, komunikuje się z bliskimi oraz zawiera znajomości. Przez sieć poznaje świat, w sieci wyraża i realizuje własne myśli, emocje i marzenia. Człowiek jest twórcą sieci, a równocześnie staje się jej niewolnikiem. Za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych stworzył cyfrowy świat. Od lat przenosi tam znane sobie instytucje, zapisuje zgromadzoną przez wieki wiedzę, umieszcza swą sztukę i kieruje marzenia. Wirtualna rzeczywistość usiłuje naśladować realny świat, ale jest od niego odmienna. Naszą, pedagogów i nauczycieli rzeczą jest, by edukacja nie była chroma i bezrozumna. Cyfrowe i dodajmy – medialne kompetencje nauczycieli wydają się być zatem kluczowym problemem kształcenia na poziomie oświatowym i akademickim.

Przedłożona do oceny praca obejmuje szereg obszarów rozważań teoretyczno-badawczych, ważnych w kontekście dokonanych analiz. Autorka wie i daje temu w swej rozprawie wyraz, że próba zrozumienia kompetencji nauczycielskich we współczesnym świecie bez respektowania roli, jaką w życiu odgrywają media cyfrowe z góry skazana jest na niepowodzenie.

Doktorantka sięga do aktualnego dyskursu naukowego, dokonując analizy pojęcia „kompetencje”, a także funkcjonujących w pedagogice teoretycznych modeli wprowadzania nowoczesnych technologii cyfrowych do szkół (SAMR, RAT, TPACK, Kerresa). Weronika Wójcik nie tylko przytacza definicje, ale też osadza kompetencje cyfrowe w zbiorze kompetencji pedagogicznych. Sięga przy tym do wielu autorów ujawniając występujące między nimi podobieństwa i różnice w zakresie konotacji i denotacji wspomnianych pojęć. Autorka przywołuje również modele kompetencji cyfrowych, w tym DIGKOMP Komisji Europejskiej, Joint Research Centre oraz Instytutu for Prospective Technological Studies, a także katalog kompetencji formalnych, powstały na zamówienie Ministerstwa Cyfryzacji oraz DigCompEdu Europejskiej Rady Kompetencji Cyfrowych dla Nauczycieli.

Zapewne warto byłoby sięgnąć również do Modelu Edukacji Medialnej Informacyjnej i Cyfrowej MEMIC. Ten powstały z inspiracji Polskiego Komitetu ds. UNESCO, Fundacji Nowoczesna Polska, Filмотeki Narodowej – Instytut Audiowizualny i innych organizacji model proponuje bowiem szerokie rozumienie kompetencji informacyjnych i cyfrowych, uwzględniając często pomijane – kompetencje medialne, tak ważne dla krytycznego myślenia i rozumienia medialnych obrazów świata, czynników kulturowych, ekonomicznych i technologicznych. Jest też przydatny dla przygotowania dzieci i młodzieży do twórczego korzystania z mediów oraz przeciwdziałania dezinformacji i manipulacji medialnej (Zob. [Model Edukacji Medialnej, Informacyjnej i Cyfrowej \(MEMIC\)](#)). Ostatnia uwaga nie podważa wartości ocenianego fragmentu pracy. Wskazuje jedynie na warte uwzględnienia wartościowego dla racjonalnych działań pedagogicznych modelu MEMIC w refleksji własnej oraz przywołania go w przypadku ewentualnej publikacji fragmentów rozprawy.

Po wyjaśnieniach pojęcia i znaczenia kompetencji cyfrowych p. mgr Weronika Wójcik dokonuje analizy literatury dotyczącej procesu kształcenia nauczycieli w tym zakresie. Mówi o wykluczeniu cyfrowym i napotykanym barierach w procesie ich nabywania, o formach edukacji, o ich wsparciu przez inicjatywy rządowe i ministerialne oraz o edukacyjnej ofercie

organizacji pozarządowych. Dokonuje także oceny skuteczności programów edukacyjnych w rozwoju kompetencji cyfrowych. Ten ciekawy, bardzo często pomijany w dostępnej literaturze fragment przemysłów autorskich warto byłoby zapewne poszerzyć o OSE – program ogólnopolskiej sieci edukacyjnej, zaprojektowany na mocy Ustawy i realizowany od 2017 roku przez Państwowy Instytut Badawczy NASK. Dał on szkołom nie tylko możliwość podłączenia szybkiego, bezpłatnego i bezpiecznego Internetu, ale też wspomógł proces kształcenia przez udostępnienie nauczycielom i uczniom zasobów edukacyjnych. W konsekwencji przyczynił się do podniesienia poziomu kompetencji cyfrowych uczniów. Jego znaczenie dla losów dzieci, młodzieży i ich rodziców, ale także nauczycieli ujawniła pandemia wirusa SARS-CoV-2, która wybuchła w 2020 r. Uwidoczniała ona jednocześnie znaczenie OSE oraz braki w zakresie infrastruktury oraz kompetencji cyfrowych nauczycieli i uczniów. OSE stała się istotnym elementem systemowego wsparcia transformacji cyfrowej szkół, wyrównywania szans edukacyjnych i rozwoju kompetencji cyfrowych. Autorka rozprawy odwołuje się wprawdzie do tego programu w kolejnym paragrafie dotyczącym statystyk poziomu kompetencji cyfrowych (s. 79, zob. szerzej s. 78-80). Wydaje się jednak, że zasługiwał on na poszerzoną analizę w tym fragmencie pracy, w którym omawiano projekty rządowe i pozarządowe (paragrafy 2.2.1 i 2.2.2).

Interesujący poznawczo jest także kolejny, trzeci rozdział rozprawy. Obejmuje on nie tylko analizy wizerunku nauczyciela i społecznego myślenia o nim w zmieniającej się rzeczywistości medialnej, ale też sięga do dydaktycznych zastosowań sztucznej inteligencji, sygnalizuje stwarzane przez nią możliwości oraz zagrożenia i etyczne dylematy, które rodzi. Oba zakresy tematyczne zasługują na przywołanie i pochwałę. Poruszenie przez mgr Wójcik problemu zmian wizerunku, szerzej – rzeczywistej i dostrzeganej roli nauczyciela oraz przeobrażeń powodowanych przez świat mediów dowodzi wrażliwości poznawczej Autorki rozprawy, dostrzegającej kreującą rzeczywistość rolę technik informatycznych i mediów cyfrowych. Może szkoda tylko, że przywoływane źródła nie obejmują choćby fundamentalnej dla rozumienia roli nauczyciela w zmieniającej się rzeczywistości społecznej i kulturowej pracy Czesława Kupisiewicza „Paradygmaty i wizje reform oświatowych”. PWN. Warszawa 1985, albo też Everetta Reimer’a: *School is dead: Alternatives in Education*, bądź Ivana Illich’a: *Spółeczeństwo bez szkoły*. PIW. Warszawa 1976, czy innych. Sięgnięcie do pracy Czesława Kupisiewicza umożliwiłoby Autorce poszerzenie pola dokonywanej przez nią analizy tej rzeczywistości pedagogicznej, która stała się przedmiotem dociekań wybitnych pedagogów i filozofów (np. Basil Bernstein i in.) w wymiarze historycznym i współczesnym. Uwaga ta nie zmienia w żaden sposób pozytywnej opinii recenzenta o przedłożonej do oceny rozprawie. Wybór źródeł jest prawem Autorki. Sam fakt Jej głębszego zainteresowania wspomnianą problematyką w kontekście tematu dysertacji budzi uznanie. Podobnie jak humanistyczna postawa wobec podjętej problematyki. Otóż p. mgr Weronika Wójcik nie zajmuje pozycji ani gorącej zwolenniczki rzeczywistości cyfrowej, ani też jej przeciwniczki. Z rozwagą, sumiennie wyławia w dostępnej literaturze przedmiotu istotne problemy, dokonuje ich analizy, dostrzega wielostronne uwarunkowania, przedstawia trafne ustalenia terminologiczne, porządkuje je posługując się językiem sprawnie i zgodnie z naukowymi kanonami.

Homo sapiens sapiens stworzył cyfry, nuty i litery, zbudował też narzędzia pozwalające ujarzmić naturę. Narzędzia te okazały się niezbędne w przekraczaniu biologicznych, terytorialnych i temporalnych granic poznania. Pozwoliły zapisywać nie tylko wiedzę, ale także kulturę i sztukę. Dla ich zachowania i rozwoju wymyśliłszy odmienny od zwierzęcego sposób dziedziczenia. Przekaz biologiczny uzupełniliśmy dziedziczeniem kultury, wiedzy i sztuki. Stworzyliśmy wreszcie szkołę – instytucję umożliwiającą międzygeneracyjny przekaz, powołaliśmy też gen wiedzy i kultury, nazywając go nauczycielem. Autorkę recenzowanej rozprawy odnajduję i widzę na odwiecznym szlaku naukowej refleksji pedeutologii, pedagogiki medialnej, pedagogiki pracy i andragogiki. Trzeba przyznać, że wokół Niej na półkach bibliotek

spoczywają liczne książki i artykuły naukowe z owych zakresów. Wybory bywają różne, ale każdorazowo okazują się użyteczne – prowadzą do zrozumienia, opisu i wyjaśnienia podjętej problematyki. Dlatego ten fragment pracy podobnie jak poprzednie oceniam pozytywnie.

Doktorantka wzbogaciła rzetelną analizę wybranej przez siebie literatury przedmiotu badaniami empirycznymi. Ich opis zawiera część druga pracy, obejmująca sześć rozdziałów, w tym „podsumowanie i rekomendacje”. Praca mieści się w nurcie cenionych badań pedagogicznych, które łączą cele naukowe ze społeczno-praktycznymi (por. s. 8-9 ocenianej pracy).

Autorka skupiła się „na poznaniu poziomu kompetencji cyfrowych nauczycieli, a także czynników motywujących ich do kształcenia i rozwijania własnych umiejętności” (Tamże, s. 123). Po dokonaniu owej diagnozy podjęła próbę „opracowania modelu kompetencji cyfrowych współczesnego nauczyciela” (Tamże, s. 123). Należy dodać, że diagnoza poziomu kompetencji cyfrowych nauczycieli szkół podstawowych i średnich została zrealizowana przy pomocy ankiet. Natomiast cel drugi wymagał zastosowania metod jakościowych. Autorka posłużyła się wywiadem. Eksploracja przyjęła zatem postać badań ilościowych w fazie pierwszej i jakościowych w drugiej.

Przyjęcie przywołanych wyżej celów doprowadziło Doktorantkę do sformułowania powiązanych z nimi problemów badawczych. Problem główny badań realizowanych w paradygmacie ilościowym zapisano w brzmieniu: „**Czy nauczyciele zauważają potrzeby zmian w zakresie doskonalenia swoich umiejętności związanych z wykorzystywaniem nowoczesnych technologii we współczesnej przestrzeni edukacyjnej?**” (Tamże, s. 125).

Drogę badawczą precyzuje katalog problemów szczegółowych: „1. Czy nauczyciele dostrzegają wyzwania/ możliwości związane z korzystaniem z technologii jako narzędzi do komunikacji z uczniami, rodzicami, współpracownikami, a także czy uznają te metody za skuteczne i kluczowe w kontekście planowania i realizacji działań edukacyjnych? 2. Czy nauczyciele dostrzegają potrzeby zmian w zakresie unowocześnienia i ucyfrowienia form, metod i technik kształcenia, a także możliwości dostosowania zajęć do różnych potrzeb edukacyjnych uczniów, w tym uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi? 3. Czy nauczyciele uznają za istotne umiejętności ochrony danych wrażliwych i zarządzania tożsamością cyfrową w kontekście pracy edukacyjnej, a także czy podejmują działania w celu zabezpieczenia tych danych? 4. Czy nauczyciele uznają wykorzystywanie nowoczesnych technologii w procesie samodoskonalenia zawodowego jako efektywną strategię poszerzania swoich umiejętności cyfrowych i aktywnego zaangażowania zawodowego? 5. Czy nauczyciele uważają krytyczną analizę źródeł internetowych za istotny element wspierający rozwijanie świadomego podejścia uczniów do korzystania z zasobów internetowych, w tym cyfrowych możliwości sztucznej inteligencji?” (Tamże, s. 125).

Sposób sformułowania powyższych pytań szczegółowych budzi wątpliwości natury metodologicznej. Przyjęły one bowiem postać rozstrzygnięć typu „czy”. Tego rodzaju konstrukcja (np. *Czy nauczyciele dostrzegają wyzwania i możliwości związane z korzystaniem z technologii...?*, *Czy nauczyciele uznają wykorzystywanie nowoczesnych technologii w procesie samodoskonalenia zawodowego...?*) prowadzi do uproszczenia poznawczego, sprowadzając badanie do odpowiedzi dychotomicznych (*tak/nie*). Kazimierz Ajdukiewicz nazywał je pytaniami rozstrzygnięcia. Uważa się, że taki sposób formułowania pytań ogranicza potencjał analityczny rozprawy, ponieważ nie sprzyja odkrywaniu zakresu, uwarunkowań, ani też natury badanych zjawisk. Pozwala jedynie na ich stwierdzanie.

Warto również zwrócić uwagę, że tego typu pytania mają charakter zbliżony do hipotez roboczych. Zaciera to granicę między poziomem eksploracji, a weryfikacji. Dlatego w badaniach pedagogicznych, zwłaszcza o charakterze diagnostyczno-eksploracyjnym, pożądane jest formułowanie pytań otwartych, pozwalających na głębsze zrozumienie postaw,

przekonań i praktyk badanych nauczycieli. Zamiast pytań rozstrzygających warto byłoby zaproponować pytania dopełnienia, o charakterze opisowym i interpretacyjnym, np.: *W jaki sposób nauczyciele postrzegają wyzwania związane z wykorzystaniem technologii w komunikacji edukacyjnej?*, *Jakie czynniki warunkują postrzeganie przez nauczycieli potrzeby cyfrowych zmian w kształceniu?* Takie ujęcie sprzyja pełniejszemu uchwyceniu złożoności problematyki oraz lepszemu dopasowaniu metod badawczych do charakteru analizowanego zjawiska. W tym konkretnym przypadku jednak przyjęte przez Doktorantkę brzmienie pytań nie ograniczyło ani złożoności badanej przez Nią problematyki, ani też głębokiego jej rozumienia. Dlatego decyzję o zastosowaniu pytań typu „czy” traktuję jako pole przydatnych w dalszej pracy naukowej przemysłów.

Na pochwałę zasługuje dokonane przez Autorkę określenie zmiennych i wskaźników. Ich rejestr pomieszczono na ss. 130-132 przedłożonej do oceny rozprawy. Także w koncepcji badań jakościowych przedstawiono listę zmiennych: rola w szkole, staż w zawodzie, rodzaj szkoły, specjalizacja przedmiotowa, a także płeć (s. 139-141). Ten wybór miał sens. Wątpliwość budzi tylko ustalenie sztywnego przedziału o szerokości 5 lat w zakresie wieku i stażu pracy. Warto przypomnieć, że występują istotne zmiany w wiedzy, umiejętnościach i postawach nauczycieli rozpoczynających pracę (przedział od 0 do 1 roku, ewentualnie od 0 do 2 lub nawet 3 lat), ale nie od 0 do 5. Można było np. zastosować taki podział: 0–2 lata, 3–5 lat, 6–10 lat, 11–20 lat, 21–30 lat, 31 lat i więcej. Nie chodzi tu oczywiście jedynie o to, żeby kategorie były czytelne, ułatwiały analizę opisową oraz porównania międzygrupowe (chi-kwadrat, ANOVA). Te warunki zostały spełnione. Równie ważne jest wszakże to, żeby wyodrębnione przedziały wiekowe odzwierciedlały etapy kariery i narastającego doświadczenia zawodowego. Należy bowiem pamiętać, że sposób kształtowania przedziałów może prowadzić do zupełnie różnych wyników ankiety.

Pani mgr Weronika Wójcik dokonała conceptualizacji modelu kompetencji cyfrowych wyodrębniając obszary treści i manifestacji (tamże, tab. 6, s. 134-136) i na bazie tego projektu utworzyła autorski kwestionariusz składający się z 30 odpowiadających owym obszarom stwierdzeń (tamże, tab. 7, s. 136-139). Zadaniem respondentów było wyrażenie własnej opinii w 5-stopniowej skali Rensisa Likerta od całkowicie się zgadzam do całkowicie się nie zgadzam. 25 pytań wywiadu przyporządkowano 5 kategoriom: komunikacja i współpraca, metodyka prowadzenia zajęć, bezpieczeństwo, samodoskonalenie się oraz – świadoma treść. Koncepcja badań ich zaplanowanie i sposób realizacji zgodny jest z kanonami metodologicznymi przyjętymi w pedagogice. Szkoda jednak, że narzędzia badań nie zostały zamieszczone jako aneksy rozprawy. Dobrze, że ich opis, uzasadnienia treści, kolejność pytań oraz sposób odpowiedzi znaleźć można w treści pracy. Przeznaczono na to odrębne paragrafy 4.7.1 i 4.7.2. Umieszczenie wzorów owych narzędzi w wykorzystywanym w badaniach kształcie wniosło by jednak do pracy dodatkową jakość dla czytelnika. Zwłaszcza, że są autorskie. Zamieszczony we wspomnianych paragrafach opis narzędzi pozwala ocenić pozytywnie przemyślaną przez Autorkę konstrukcję narzędzi. Umożliwia sprawdzenie czy pytania i zastosowana skala były adekwatne do problemu i celów badawczych. Wzory narzędzi stanowią jednak dokumentację ułatwiającą replikację badań. Sprawiają też, że rozprawa może służyć jako wzorzec lub inspiracja dla innych badaczy.

Badaniom ilościowym poddano 450 osób, natomiast w indywidualnie realizowanych badaniach jakościowych wzięło udział 15 nauczycieli, pełniących różne role i pracujących w różnych rejonach Polski. Oba typy badań poprzedził pilotaż.

Nie czas tu i miejsce by dokonywać szczegółowej interpretacji materiału empirycznego dostarczonego przez Autorkę rozprawy. Tę część pracy uważam za bardzo cenną tak z punktu konstrukcji jak i merytorycznej wartości przeprowadzonej analizy i interpretacji uzyskanych wyników badań. Warto po pierwsze dostrzec bogactwo i złożoność badanego wycinka rzeczywistości społecznej. Po drugie – trafność dokonanych analiz przeprowadzonych

w rozdziałach 5 oraz 6 pracy. A po trzecie – sumienną interpretację wyników eksploracji, zamieszczoną w rozdziale 7. Wspomniane rozdziały stanowią logiczną i merytoryczną podstawę autorskiej konceptualizacji modelu kompetencji cyfrowych nauczycieli (rozdział 8 rozprawy). Jej wartość jest trudna do przecenienia.

Autorka dołączyła również rozdział 9, w którym przedstawiła autorską ocenę znaczenia badań nad kompetencjami cyfrowymi dla rozwoju zawodowego nauczyciela, ale też szereg przemyśleń prowadzących do wskazania zagadnień wymagających dalszych badań. Taka konstrukcja zakończenia pracy jest logicznie spójna z treścią fragmentów dysertacji zwyczajowo nazywanych zakończeniem.

Poddając analizie badania własne Autorka ujawnia (tutaj, jak i w wielu innych miejscach) dojrzałość intelektualną badacza złożonych zjawisk. Wskazuje na potrzebę zrozumienia problemów związanych z cyfrowymi kompetencjami, procesem kształcenia zmierzającym do ich nabycia, edukacyjną rolą rzeczywistości medialnej. Konstruuje również atrakcyjny, autorski model kompetencji cyfrowych nauczycieli. Stawia trafne diagnozy zagrożeń: *„Błędne pojmowanie narzędzi AI oraz medialny szum wokół potencjalnego zagrożenia dla edukacji powodują, że nauczyciele z góry uważają sztuczną inteligencję za zbędną, a wręcz przeszkadzającą”* (tamże, s. 312). Wykazuje intelektualną odwagę wyszukując i dzieląc krytyczne uwagi pedagogów na temat edukacji: *„polski system edukacji często staje się areną gwałtownych reform i zmian, które ani nie są uzgadniane w porozumieniu z czynnymi zawodowo nauczycielami, ani nie są spójne, co w efekcie prowadzi do całkowitej destabilizacji procesu dydaktycznego i wychowawczego”* (tamże, s. 309). Uważa, że: *„Proponowany model mógłby wspierać rozwój zawodowy nauczycieli poprzez różne jego elementy od skuteczności narzędzi, współprac międzynarodowych, etyki w korzystaniu z technologii i cyberbezpieczeństwa, po kreatywne rozwiązania technologiczne czy rozwój krytycznego myślenia w kontekście cyfrowym”* (tamże, s. 306-307) ... i ma rację.

Nie tylko warstwa teoretyczna rozprawy, ale też rozdziały empiryczne ujawniają merytoryczny, znaczny zakres podjętej problematyki i wielość kontekstów w jakich zmuszona była poruszać się jej Autorka. Szczęśliwie, Jej spostrzegawczość, zdolność do analitycznego myślenia, ale także do formułowania syntetycznych ujęć tematu dociekań czyni lekturę ocenianej rozprawy poznawczo interesującą i co warto podkreślić – językowo atrakcyjną. Wywód Autorki w poszczególnych, teoretycznych i empirycznych fragmentach pracy jest uporządkowany i koherentny.

Mgr Weronika Wójcik dostrzegła szeroką, niejednorodną, złożoną, ale i komplementarną konotację podstawowych pojęć związanych z kształtowaniem kompetencji cyfrowych nauczycieli w zmieniającej się rzeczywistości medialnej. Rozprawa doktorska napisana została porządnym i klarownym językiem z poszanowaniem prowadzenia naukowej narracji, wyrażania merytorycznych, a nie zdominowanych emocjami opinii, przestrzegania logiki wyводу oraz rzetelnego przywoływania funkcjonujących w literaturze przedmiotu terminów, ich definicji i źródeł. Uwaga ta dotyczy zwłaszcza warstwy teoretycznej rozprawy.

Lista autorów przywoływanych prac jest rzeczywiście duża. Bibliografia rozprawy liczy 129 pozycji (tamże, s. 314-322) i pozwala Doktorantce dobrze osadzić literaturowo pole badań. Ponadto sposób ujęcia dowodzi głębokiego, a nie pobieżnego rozumienia wybranej problematyki. Przestrzeń analizy jest wielozakresowa, czekająca na dalsze szczegółowe, pedagogiczne opracowania. Jednak metoda analizy i podjęte kierunki dociekań pozwalają Autorce rozprawy uzyskać to co najważniejsze – usytuować badania własne w kontekście źródeł literaturowych i refleksji naukowej. Na pochwałę zasługuje też wrażliwość poznawcza mgr Weroniki Wójcik, która dostrzegła potrzebę ich wielozakresowej analizy.

Podjęcie badań w wybranym przez Nią obszarze jest uzasadnione nie tylko luką informacyjną, ale także aktualnością tematu w kontekście współczesnych wyzwań

społecznych, kulturowych, politycznych i gospodarczych. I co znaczące – warunkowane jest pedagogicznym znaczeniem zakreślonego pola eksploracji.

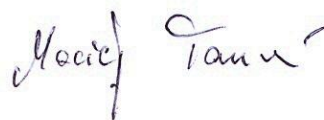
Rozprawa doktorska mgr Weroniki Wójcik pt.: „*Kształtowanie kompetencji cyfrowych nauczycieli w zmieniającej się rzeczywistości medialnej*” zasługuje na wysoką ocenę w kilku co najmniej kategoriach: (1) atrakcyjności poznawczej i merytorycznej wybranego pola badań, (2) ambitnego, niełatwego do realizacji programu eksploracji naukowej i dobrych kompetencji Autorki rozprawy w zakresie ich rzetelnego przeprowadzenia, (3) zgodności tytułu pracy z jej treścią, (4) umiejętności krytycznej analizy literatury oraz wartości teoretycznej i praktycznej pracy, (5) języka rozprawy. Jestem przekonany, że oceniana rozprawa doktorska w przypadku opublikowania jej obszernych fragmentów drukiem okazałaby się użyteczna nie tylko w wymiarze pedagogicznym, ale również: ekonomicznym i politycznym.

3. Wniosek końcowy

Kierując się przedstawionymi wyżej argumentami uważam, że rozprawa doktorska p. mgr Weroniki Wójcik, napisana pod kierunkiem naukowym dr hab. Grażyny Penkowskiej, prof. UG świadczy o rzeczywistej wiedzy oraz merytorycznym i metodycznym przygotowaniu jej Autorki w zakresie pedagogiki. Praca jest oryginalna.

Stwierdzam, że praca ta odpowiada warunkom i wymaganiom określonym w art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2024 poz. 1571 z póź. zm.), zgodnie z którą jest przeprowadzone to procedowanie, dlatego upoważnia mnie to do wniosku o dopuszczenie p. mgr Weroniki Wójcik do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Przedłożona do oceny rozprawa doktorska p. mgr Weroniki Wójcik pt.: „*Kształtowanie kompetencji cyfrowych nauczycieli w zmieniającej się rzeczywistości medialnej*”, zasługuje moim zdaniem na publikację jeśli nie całości pracy, to przynajmniej jej znaczących fragmentów drukiem.

Warszawa, dnia 12.10.2025 roku